

Ks. Ireneusz Werbiński. *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*. Toruń 2004. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 305.

Za niezwykle udaną próbę przedstawienia istotnych problemów dotyczących świętości należy uznać książkę ks. prof. Ireneusza Werbińskiego pt. *Problemy i zadania współczesnej hagiologii* (Toruń 2004). Autor w pięciu rozdziałach omawia kolejno: przedmiot hagiologii (I), metody badań hagiologicznych (II), twórczość hagiologiczną (III), sposoby dowodzenia „świętości kanonicznej” (IV) oraz zadania hagiologii (V).

W polskiej literaturze to wszystko, co dotyczyło zagadnienia świętości, obejmowano pojęciem „hagiografii” natomiast pojęcie „hagiologia” jest pojęciem stosunkowo nowym. Wprowadzenie tego pojęcia jest uzasadnione odmiennością przedmiotu badań, który często domaga się stosowania odpowiednich metod. Ks. prof. Werbiński proponuje, aby w rozważaniach na poziomie naukowym posługiwać się następującymi pojęciami: hagiografia – obejmująca życiorysy świętych o niewielkiej wartości naukowej; hagiografia naukowa – podająca życiorysy świętych według kryteriów wymaganych przez Kongregację do spraw Kanonizacyjnych, oraz hagiologia, jako nauka badająca źródła i opracowująca główne zagadnienia dotyczące świętości. Tak pojęta hagiologia powinna się zajmować naukowo-krytycznym studium źródeł oraz badać społeczną funkcję całej literatury hagiograficznej; pojęciem świętości i jej rozwojem; naukową biografią świętych; dziejami kultu; procedurą beatyfikacyjno-kanonizacyjną oraz liturgicznymi obchodami wspomnień o świętych. Tymczasem w polskiej literaturze hagiograficznej brakuje takiego dzieła, które w sposób praktyczny i jednocześnie naukowy zajmowałoby się głównymi problemami i zadaniami hagiologii. Dobrze się zatem stało, że ks. prof. Werbiński podjął się trudu opublikowania tego dzieła naukowego, w którym odpowiada na zasadnicze pytania z niniejszej dziedziny naukowej.

W pierwszym rozdziale swojej rozprawy (przedmiot hagiologii) uświadamia Czytelnikom prawdę o powszechnym powołaniu do świętości, a następnie ukazuje biblijny obraz świętości oraz jej wieloraki wymiar, a mianowicie: wymiar eklezjalny, ascetyczny, mistyczny i charyzmatyczny. Z kolei prezentuje uświęcającą rolę Ducha Świętego, który przede wszystkim pragnie pomóc człowiekowi stanąć w prawdzie.

czyli dojść do przekonania, że jest on istotą grzeszną. A czyni to po to, aby następnie mógł go wyzwolić nie tylko z grzechu, ale i z wielu innych zniewoleń i obdarowywać swoimi darami w czasie sprawowania liturgii sakramentalnej. Ważne jest tutaj również zwrócenie uwagi na osobowe uwarunkowania świętości, a w końcu ukazanie istoty świętości oraz czynników, które ją wspomagają, i przeszkód, utrudniających jej zdobycie.

Po tak interesującym wprowadzeniu w problem świętości w rozdziale drugim zostały podane metody badań hagiologicznych. Hagiologia bowiem korzysta nie tylko z metod wypracowanych przez nauki teologiczne, ale i z tych, które wypracowały nauki historyczne, a także z metod psychologii. Dzisiaj bowiem już nikt nie wątpi, że ukazanie psychologicznie pogłębionych i odpowiadającej historycznej prawdzie osobowości świętych jest możliwe jedynie na drodze rzetelnych studiów, z uwzględnieniem powyższych metod.

W rozdziale trzecim Autor – dokonując z konieczności dużych skrótów – zapoznał Czytelników z twórczością hagiograficzną, wyodrębniając z niej hagiografię powszechną i hagiografię polską. Tę pierwszą podzielił na trzy okresy, a mianowicie: starożytność chrześcijańską, średniowiecze i czasy współczesne. Badania dotyczące polskiej literatury hagiograficznej doprowadziły do stwierdzenia, że licznie pojawiające się u nas życiorysy świętych są pisane w sposób schematyczny, z koncentrowaniem się głównie na datach z życia danego świętego. Tymczasem o wiele bardziej interesujące i pożyteczne byłoby ukazywanie osobowości świętego w kontekście realizacji drogi powołania życiowego. Stąd istnieje konieczność poddawania twórczości hagiograficznej naukowym badaniom, które ukazywałyby współczesnemu człowiekowi świętość jako istotną wartość w rozwoju osobowym i równocześnie możliwość osiągnięcia świętości przez każdego człowieka.

Sposoby dowodzenia „świętości kanonizowanej” ks. prof. Werbiński zaprezentował w rozdziale czwartym swojej książki. Zupełnie słusznie rozpoczął od ukazania genezy i rozwoju postępowania kanonicznego. Wyszczególnił tutaj najpierw pierwsze formy kanonizacji, których podstawą uznania za świętego – bez postępowania procesowego – był kult męczennika, oddającego życie za Chrystusa. Po męczennikach pojawili się święci wyznawcy, wywodzący się z biskupów i ascetów. Następny etap dowodzenia świętości, omawiany przez Autora, to „procedura prawna postępowania kanonizacyjnego od papieża Urbana VIII do Jana Pawła II” Etap trzeci stanowi „postępowanie kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II” Z kolei został omówiony kult oddawany świętym, obrazom i relikwiom. A w końcu to wszystko, co dotyczy „świętości kanonizowanej”, a mianowicie: kanoniczne pojmowanie świętości, etapy i formy orzecznictwa „świętości kanonizowanej” oraz dowodzenie świętości w procesie beatyfikacyjno-kanonizacyjnym.

W ostatnim, piątym rozdziale Autor podjął udaną próbę usystematyzowania i przedstawienia najważniejszych zadań współczesnej hagiologii. Solidne podejście do niniejszego problemu nakazało mu wyjście od ukazania ewolucji tychże zadań, poczynawszy od okresu patrystycznego. Bardzo cenną uwagą, o czym nie wszyscy pamiętają, jest podkreślenie konieczności oceniania każdego dzieła hagiograficznego w kontekście czasu jego powstania. Ks. Werbiński wyjaśnia prawidłowo, co leżało u źródeł prezentacji świętych – szczególnie w okresie średniowiecza – bez docenia-

nia prawdziwej historii ich życia, a koncentrowaniu się na cudownych wydarzeniach oraz na ich bezgrzeszności. Czytelnik znajdzie w omawianym dziele wzory świętych dla poszczególnych stanów życia, poczynając od przeważającej części Ludu Bożego, jaką są osoby świeckie. Dobrze się jednak stało, że Ksiądz Profesor poprzedził te konkretne wskazania omówieniem egzystencjalnej roli świętych, ich symbolicznej oraz animacyjnej i hagiofamijnej funkcji jako wzorów osobowych, a także zwróceniem uwagi na ukazywanie roli świętych i ich postaw poprzez celebracje liturgiczne. Ponadto prawidłowo uszeregował katalog wartości, których uczą nas święci, stawiając na pierwszym miejscu godność człowieka. Zwrócił uwagę na bardzo ważną dla współczesnych czasów naukę, jaką otrzymujemy od świętych, a którą jest postawa świadectwa.

Autorowi, który w swej publikacji uwzględnił wszystkie istotne postulaty inerytoryczne i metodologiczne, udało się nadać jej wymiar personalny i dotyczący ludzkiego życia. Ukazał świętość jako dar Boga, który dojrzewa w człowieku przez jego współpracę z obecnym w nim Duchem Świętym. Postacie świętych to z jednej strony ludzie wyjątkowi i niezwykli, a z drugiej – zwyczajni, przez co są autentycznymi znakami świadczącymi o powołaniu wszystkich do świętości.

W świecie, który jest niszczonej przez proces laicyzacji, święci są znakami nadziei, które potwierdzają prawdę, że są wartości nieprzemijające, nagradzane nie tylko przez Boga, ale cennie także przez ludzi. To zaś z kolei jest bezsprzecznym i powszechnym wezwaniem do pielgrzymowania – wśród przemijającej teraźniejszości – drogami świętości. Stąd wniosek, że o świętości należy mówić językiem zrozumiałym, aby wierzący w Chrystusa uznali ją za bezcenną wartość, a na świętych patrzyli jak na wzory wzywające do chodzenia ich śladami. Biorąc to wszystko pod uwagę, omawiane dzieło ks. prof. Ireneusza Werbińskiego nabiera dodatkowej wartości i powinno się cieszyć powszechnym zainteresowaniem.

Helena Słotwińska
Katedra Katechetyki Integralnej KUL